

**Agencia Națională pentru
Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației
a Republicii Moldova**

Analiza

pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată

Iterația IV (2017)

Starea documentului:	Final
Data publicării:	21.08.2017

Cuprins

1. Introducere	3
2. Identificarea pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.....	6
2.1. Testul Monopolistului Ipotetic (TMI).....	6
2.2. Testul celor trei criterii.....	6
2.3. Definirea pieței produsului	7
2.4. Piața relevantă a produsului.....	9
2.4.1 Produsul focal.....	9
2.4.2 Lista substituenților produsului focal	9
2.4.2.1 Substituibilitatea ofertei cu ridicata	10
2.4.2.2 Substituibilitatea cererii cu ridicata	12
2.4.3 Sumarul analizei pieței produsului.....	14
2.5 Piața geografică.....	14
2.6 Aplicarea testului celor trei criterii.....	15
2.6.1 Barierele de intrare și ieșire	15
2.6.2 Tendințe spre o concurență efectivă.....	18
2.7 Concluzii privind identificarea pieței relevante.....	21
3. Recomandări relevante ale Comisiei Europene	23
4. Concluzii generale.....	23

1. Introducere

În conformitate cu articolul 51 din Legea comunicațiilor electronice nr.241-XVI din 15.11.2007, (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 51-54, art.155*), cu modificările și completările ulterioare, în continuare denumită Legea nr. 241/2007, Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, în continuare denumită ANRCETI, identifică piețele relevante și efectuează analize de piață pe aceste piețe în scopul determinării faptului dacă piața relevantă este suficient de competitivă și al impunerii, menținerii, modificării ori retragerii obligațiilor speciale preventive. ANRCETI definește metodologia și criteriile de identificare a piețelor relevante și identifică aceste piețe, luând în considerare condițiile naționale specifice. De asemenea, ANRCETI publică lista piețelor relevante.

Procesul de identificare și analiză a piețelor relevante a fost stabilit în Regulamentul privind identificarea și analiza piețelor relevante din domeniul comunicațiilor electronice și desemnarea furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe aceste piețe, aprobat prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 55 din 29 decembrie 2008, (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.34-36 art. 117*), în continuare denumit Regulamentul nr. 55/2008.

După identificarea piețelor relevante, ANRCETI efectuează analiza în detaliu a acestor piețe, astfel încât să ia decizii cu privire la desemnarea furnizorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante (conform articolului 52 din Legea nr. 241/2007) și are dreptul să impună, să mențină, să modifice sau să revoce obligațiile față de furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicații electronice.

Totodată, în conformitate cu articolul 53 din Legea nr.241/2007, ANRCETI efectuează analiza piețelor relevante în termen de 3 ani de la stabilirea unei măsuri anterioare privind piețele respective, în scopul constatării existenței concurenței efective pe aceste piețe. ANRCETI a efectuat Analiza pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată în anul 2011 (prima iterație), în anul 2013 (a doua iterație) și în anul 2015 (a treia iterație).

Iterația I - în anul 2011 ANRCETI a efectuat prima iterație de analiză a pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată. Astfel, în urma analizei efectuate a fost identificată piața de furnizare cu ridicata a unor segmente trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată drept susceptibilă reglementării preventive iar în baza rezultatelor analizei în detaliu a pieței date, care a arătat existența puterii semnificative a S.A.”Moldtelecom”, problemele concurențiale și obligațiile necesare a fi impuse pentru remedierea eșecului concurenței, ANRCETI a desemnat S.A.”Moldtelecom” drept furnizor

cu putere semnificativă pe piața dată (Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.23 din 15.09.2011).

De asemenea, prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.36 din 20.12.2011, ANRCETI a impus în sarcina S.A.”Moldtelecom” obligații speciale preventive, necesare pentru remedierea eșecului concurenței.

Iterație II - în anul 2013, ținând cont de prevederile articolului 53 din Legea nr.241/2007, ANRCETI a analizat piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată, în cadrul iterației II. În rezultatul analizei efectuate în cadrul iterației II, ANRCETI a constatat că piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată continuă să fie susceptibilă reglementării preventive iar S.A.,„Moldtelecom” deține în continuare puterea semnificativă pe piața dată (Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.62 din 28.11.2013).

Totodată, având în vedere că condițiile concurențiale pe această piață nu au evoluat semnificativ timp de doi ani, ANRCETI a considerat necesară menținerea în sarcina S.A.,„Moldtelecom” a obligațiilor impuse anterior prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.36 din 20.12.2011.

Iterație III - în anul 2015, în urma celei de-a treia iterații a analizei efectuate, prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 48 din 15.09.2015, a fost identificată piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată drept susceptibilă reglementării preventive, a fost desemnat repetat S.A.,„Moldtelecom” drept furnizor cu putere semnificativă pe această piață și au fost menținute obligațiile speciale preventive impuse furnizorului prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 36 din 30.12.2011.

Prezenta analiză de piață face parte din cadrul iterației IV de analiză a piețelor de comunicații electronice din Republica Moldova.

În urma analizei, în conformitate cu articolul 53 din Legea nr.241/2007, ANRCETI are dreptul să impună, să mențină, să modifice sau să revoce obligațiile față de furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicații electronice.

Pentru efectuarea prezentei analize de piață, ANRCETI a expediat spre completare furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice un Chestionar de date statistice privind segmentele trunchi de liniile închiriate. Chestionarul dat precum și Instrucțiunea privind completarea acestuia puteau fi accesate de pe pagina de Internet a ANRCETI, compartimentul „Pagina furnizorului”, rubrica „Chestionare”. Procesul de colectare a datelor s-a desfășurat în perioada 03.03.2017 – 28.04.2017.

Informațiile și datele obținute în baza chestionarelor au stat la baza fundamentării deciziilor de reglementare ale ANRCETI în ceea ce privește analiza pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.

În compartimentele ce urmează, ANRCETI desfășoară o analiză care stabilește:

- limitele pieței produsului și pieței geografice ale pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată, utilizând raționamentele Testului Monopolistului Ipotetic (TMI);

- situația concurențială și evoluția viitoare a acestei piețe în scopul de a desemna, după caz, furnizorul sau furnizorii cu putere semnificativă;

- identificarea obligațiilor ce urmează a fi impuse furnizorului/furnizorilor determinați cu putere semnificativă pe piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.

Procesul de consultare

Proiectul analizei pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată a fost supus consultării publice în perioada 27.06.2017 - 27.07.2017. Propunerile și comentariile au putut fi adresate în formă scrisă la adresa de contact a ANRCETI:

Bd. Ștefan cel Mare, 134, MD-2012,

Chișinău, Republica Moldova

Fax: (0 22) 222 885

și/sau la:

e-mail: office@anrceti.md

În cadrul termenului stabilit de consultare publică nu au parvenit propuneri și recomandări la proiectul analizei pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.

2. Identificarea pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată

Conform p.5 al Regulamentului nr. 55/2008, pentru a desfășura procesul de identificare a piețelor, ANRCETI va ține cont de cele mai bune practici europene.

Regulamentul nr. 55/2008 descrie un proces din două etape:

1. La prima etapă, trebuie să fie stabilite limitele pieței, din punct de vedere a produsului și din punct de vedere geografic, utilizând Testul Monopolistului Ipotetic.

2. La a doua etapă, trebuie să fie confirmată susceptibilitatea pieței la reglementarea preventivă prin aplicarea testului celor trei criterii (p.20 și p.44 ale Regulamentului nr.55/2008).

2.1. Testul Monopolistului Ipotetic (TMI)

Testul Monopolistului Ipotetic începe prin identificarea unui produs focal, adică produsul cel mai îngust definit care în mod evident se află pe piața analizată. Această piață poate include și alte produse candidat în dependență de substituibilitatea dintre produsul candidat și produsul focal. Sunt analizate 3 forme ale substituibilității produselor:

- i. Substituibilitatea ofertei;
- ii. Substituibilitatea cererii cu ridicata;
- iii. Substituibilitatea cererii cu amănuntul.

La efectuarea TMI este analizat un monopolist ipotetic și se verifică dacă o majorare mică dar semnificativă (creștere de 5-10%), non-tranzitorie (cel puțin cu durata de 1 an) a prețului produsului focal ("SSNIP") ar putea fi profitabilă.

Aceasta presupune că fiecare substituent candidat este testat prin TMI dacă produce suficientă presiune competitivă asupra produsului focal. În cazul când SSNIP este profitabil, aceasta va fi o dovadă că produsul candidat nu este capabil să substituie produsul focal și nu poate fi inclus în limitele pieței produsului.

Dacă creșterea prețului produsului focal nu este profitabilă, definiția serviciului trebuie extinsă pentru a include serviciile care pot substitui produsul focal.

2.2. Testul celor trei criterii

Acest test se referă la cele trei criterii care se aplică înainte de a supune piața unei reglementări preventive. Aceste criterii conform Regulamentului nr. 55/2008 sunt:

- 1) Prezența unor bariere înalte la intrare pe piață;
- 2) Dinamica pieței;
- 3) Insuficiența aplicării prevederilor legislației concurenței.

Comisia Europeană sintetizează și explică aceste criterii, după cum urmează:

Primul criteriu este prezența unor bariere înalte la intrarea pe piață. Dat fiind

caracterul dinamic al piețelor de comunicații electronice trebuie, de asemenea, să se ia în considerație și posibilitățile pieței de a tinde spre un rezultat competitiv, în pofida barierelor înalte la intrare.

Cel de-al doilea criteriu constă în faptul că o piață are și așa caracteristici de a nu tinde în timp spre o concurență efectivă. Acest criteriu este unul dinamic și ia în considerație un număr de aspecte structurale și de comportament care la examinarea tuturor factorilor, indică dacă piața are sau nu caracteristici de natură să justifice impunerea obligațiilor de reglementare, conform Directivelor Europene.

Al treilea criteriu prevede insuficiența legii concurenței de a preveni de sine stătător eșecul pieței (fără reglementarea preventivă), luând în considerație caracteristicile specifice ale sectorului comunicațiilor electronice.

Astfel, dacă ANRCETI ajunge la concluzia că pentru intrarea și ieșirea de pe piața relevantă a produsului există bariere semnificative, nu există semne că piața dată ar fi suficient de competitivă și nici semne ale unor tendințe spre o concurență efectivă în orizontul scurt și mediu de timp, precum și ajunge la concluzia că aplicarea doar a instrumentelor legislației generale a concurenței este insuficientă pentru rezolvarea eșecului concurenței, atunci piața dată este susceptibilă reglementării preventive. În asemenea caz, ANRCETI identifică prin decizia Consiliului de Administrație piața dată drept relevantă reglementării preventive (reglementării *ex-ante*).

În acest compartiment, ANRCETI, prezintă raționamentele sale în ceea ce privește identificarea pieței furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.

Piața analizată este cuprinsă de Recomandarea Comisiei Europene C(2003)497¹ (Piața 14). Totodată aceasta, datorită dezvoltării rețelelor optice magistrale concurente, nu am mai fost inclusă în Recomandările 2007/879/CE și 2014/710/CE privind produsele și serviciile din domeniul comunicațiilor electronice susceptibile reglementării preventive. ANRCETI a testat dacă această piață continuă să fie susceptibilă reglementării preventive în circumstanțele naționale.

Pentru a lua decizia dacă piața dată este sau nu susceptibilă reglementării preventive, ANRCETI, conform prevederilor Regulamentului nr. 55/2008, va desfășura un proces în două etape: va identifica piața relevantă a produsului și piața relevantă geografică; și va testa susceptibilitatea pieței la reglementarea preventivă.

2.3. Definirea pieței produsului

Piața analizată în acest document este **furnizarea cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.**

În conformitate cu practicile Uniunii Europene, piața serviciilor de linii închiriate poate fi definită în baza următoarelor definiții de mai jos (care urmează):

¹EC (2003) 311, Commission recommendation on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services.

Linii închiriate înseamnă „totalitatea echipamentelor de comunicații electronice care oferă capacitatea de transmisie dedicată între punctele de acces la rețea, dar care nu includ funcții de comutare care să poată fi controlate de către utilizator.”

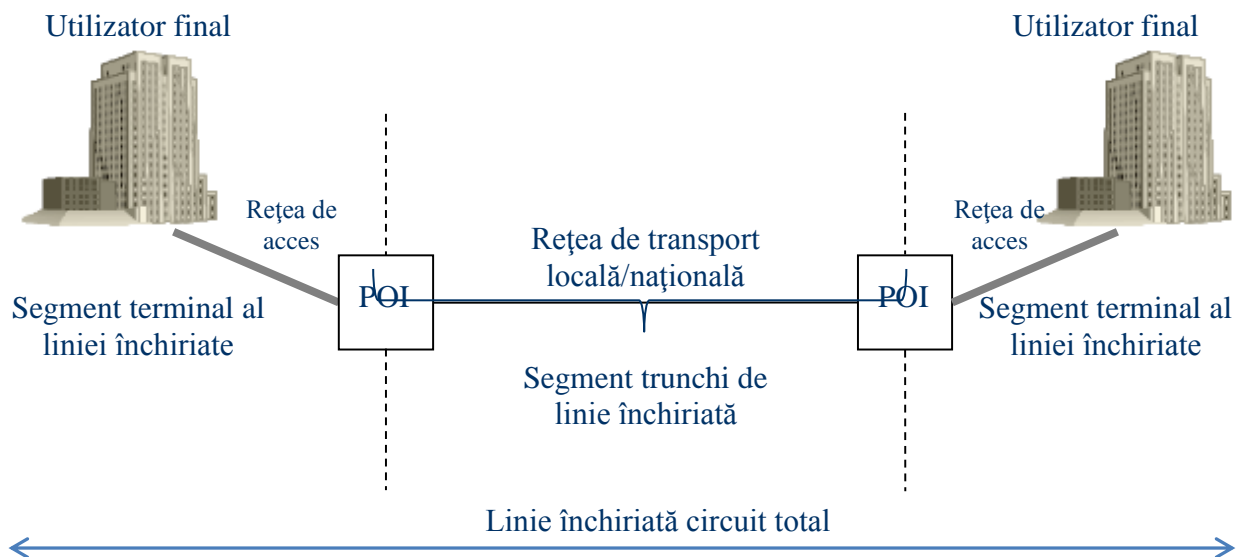
În armonie cu această definiție ANRCETI consideră drept linii închiriate toate echipamentele de comunicații electronice care furnizează capacități de transmitere dedicate (între două puncte și care nu includ servicii de comutare a datelor transmise).

Linia închiriată oferă conexiune de transmisie dintre două puncte de acces la rețea la o anumită rată de transmisie solicitată (de exemplu, lățimea de bandă) de către cumpărător. În consecință, unul din parametrii de conectare a liniilor închiriate este lățimea de bandă, iar alt parametru este localizarea geografică a celor două puncte de acces la rețea.

În ceea ce privește serviciile de linii închiriate există atât piață cu amănuntul, cât și cu ridicata. Dacă un furnizor furnizează servicii de linii închiriate unui utilizator final se consideră a fi o tranzacție cu amănuntul. În cazul în care furnizorul furnizează servicii de linii închiriate către un alt furnizor de comunicații electronice, fie pentru utilizarea serviciilor date în rețeaua proprie sau pentru revândzarea lor, este considerată a fi o tranzacție cu ridicata.

Segmentele trunchi de linii închiriate cuprind circuitul total delimitat de două puncte de interconectare pentru linii închiriate situate la nivelul rețelei de transport locale sau al rețelei de transport naționale și prin intermediul căruia se oferă o capacitate de transmisie simetrică și permanentă. **Figura 1** descrie schematic acest serviciu.

Figura 1: Serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate

În cazul cel mai general o conexiune completă a liniei închiriate (linie închiriată circuit total) cuprinde două segmente terminale și segmentul(ele)-trunchi interconectat cu două segmente terminale (segmentul de linii închiriate dintre punctul terminal de acces la rețea și cel mai apropiat punct de prezență al furnizorului se numește segment terminal de linie închiriată).

Serviciile de linii închiriate segmente-trunchi pot fi utilizate de către furnizori pentru

transportarea traficului de telefonie fixă și mobilă, pentru furnizarea de servicii de linii închiriate cu amănuntul, iar serviciile cu ridicata de segmente-trunchi de linii închiriate pot juca un rol cheie, de asemenea, la transportarea traficului de internet și furnizarea de alte servicii de transport date. De asemenea, serviciile de linii închiriate furnizate la nivelul pieței cu ridicata pot fi folosite și de către un furnizor care dorește să își extindă rețeaua, îndeosebi rețeaua de transport, fără a implica furnizarea unui serviciu corespunzător la nivelul cu amănuntul.

Piața serviciului de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, urmează să fie definită în primul rând din punct de vedere a produsului, utilizând Testul Monopolistului Ipotetic (TMI), și apoi din punct de vedere geografic.

2.4. Piața relevantă a produsului

2.4.1 Produsul focal

Produsul focal este produsul cel mai îngust definit care se află în mod evident pe piața cercetată. Acesta este folosit ca resursă cheie pentru TMI astfel încât să determine limitele pieței.

Trebuie remarcat faptul că punctul de plecare pentru identificarea produsului focal, în acest caz, este piața furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate bazate pe tehnologia SDH, în Republica Moldova. Astfel marea majoritate a serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi furnizate pe piață sunt bazate pe tehnologia SDH prin fibră optică. Aceasta se datorează faptului că rețeaua furnizorului istoric a fost construită inițial pentru furnizarea serviciilor voce. Prin urmare, este oportun să fie considerat serviciul de linii închiriate segmente-trunchi bazat pe SDH ca produs focal, în scopul definirii pieței.

2.4.2 Lista substituenților produsului focal

În prezent, în Republica Moldova, în funcție de tipul de suport utilizat în vederea furnizării serviciilor publice de comunicații electronice, un furnizor poate achiziționa servicii de linii închiriate segmente-trunchi bazate pe următoarele tehnologii: SDH, fibră optică neechipată, WDM, MPLS și Ethernet.

Astfel, pentru a defini piața relevantă a produsului, ANRCETI a analizat:

a) Măsura în care serviciile de linii închiriate segmente-trunchi bazate pe tehnologia MPLS, Ethernet și WDM fac parte din aceeași piață relevantă a produsului;

b) Delimitarea și definirea segmentelor corespunzătoare serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate;

c) Necesitatea includerii în piața relevantă a produsului a serviciilor de acces la fibra optică neechipată;

Capitolele de mai jos analizează măsura în care fiecare dintre aceste produse substituenți posibile pot constrânge activitățile unui monopolist ipotetic care asigură servicii cu ridicata de segmente-trunchi de linii închiriate.

2.4.2.1 Substituibilitatea ofertei cu ridicata

Substituibilitatea ofertei cu ridicata are loc în cazul în care un potențial furnizor de produs substituent este atras pe piață ca răspuns la SSNIP-ul monopolistului ipotetic. Se poate presupune că acest lucru se va întâmpla doar în cazul în care furnizorul a fost în stare să transfere resursele sale pentru furnizarea produsului focal într-o perioadă de cel mult un an, fără investiții semnificative. Întrebarea este dacă aceasta va avea loc într-o asemenea măsură încât SSNIP să devină neprofitabil.

ANRCETI a analizat următoarele posibilități pentru un furnizor potențial de a furniza servicii substituente în cazul unui SSNIP la produsul focal:

Delimitarea și definirea segmentelor corespunzătoare serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate;

Așa cum se arată în Expunerea de Motive la Recomandarea CE², la nivel cu ridicata, este posibil să se facă o distincție între piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate. Delimitarea segmentelor de rețea corespunzătoare acestor servicii diferă de la o țară la alta ca urmare a existenței unor topologii de rețea diferite. De asemenea, diferențe pot exista și de la un furnizor la altul, în funcție de topologia diferită utilizată de rețea.

Necesitatea definirii unor piețe relevante separate pentru serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate rezultă în principal din condițiile concurențiale diferite în ceea ce privește furnizarea acestora. Condițiile economice de furnizare a unor servicii de capacitate de rețea la nivelul rețelei de transport sunt diferite de furnizarea de servicii de capacitate dedicate la nivelul rețelei de acces. Investițiile în rețeaua de transport sunt realizate pentru deservirea zonelor cu trafic dens și concentrat, în timp ce rețeaua de acces realizează conectarea, colectarea și concentrarea utilizatorilor finali. Astfel, rețeaua de acces implică de obicei transferul unor volume de trafic mai mici, la un nivel dezagregat, într-o arie mai extinsă. De asemenea, rețeaua de transport poate fi concepută pentru transferarea de trafic de diferită natură, în timp ce în rețeaua de acces diferența de natura comunicațiilor poate să existe, cu toate că convergența comunicațiilor duce la unificarea chiar și rețelelor de acces. Pe de altă parte, la nivelul rețelei de transport, economiile de scară și de densitate pot fi realizate în general mai ușor sau la nivele mai reduse de investiții decât la nivelul rețelei de acces, datorită procesului de agregare sau concentrare a traficului. Astfel, capacitatea și lungimea liniilor închiriate sunt criteriile cele mai relevante (cu toate că nu definitive, odată ce și în segmentul de acces pot fi realizate capacități mari de transport bazate pe fibre optice) pentru o delimitare clară între piața serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și piața serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate.

În ceea ce privește limitele și definiția corespunzătoare serviciului de furnizare cu ridicata a unor segmente trunchi de linii închiriate, ANRCETI a făcut o referire în Instrucțiunile de completare a chestionarelor de date privind segmentele trunchi de liniile

² Notă explicativă la Recomandarea CE, secțiunea 4.2.3 „Conexiuni dedicate și de capacitate (linii închiriate)”.

închiriate, la Capitolul „Glosar”, adresat spre completare furnizorilor de rețele și servicii de comunicații electronice. Conform Instrucțiunilor, linii închiriate segmente trunchi reprezintă segment de rețea delimitat de două puncte de interconectare pentru linii închiriate situate la nivelul rețelei de transport naționale (backbone) sau al rețelei de transport interlocalități, respectiv serviciul de linii închiriate care oferă acest segment pe piața cu ridicata.

Astfel, în ceea ce privește substituibilitatea ofertei cu ridicata, un furnizor de servicii de segmente-trunchi de linii închiriate va trebui să facă investiții importante pentru a putea furniza servicii de segmente terminale de linii închiriate. Aceasta se explică prin faptul că furnizarea unor segmente terminale de linii închiriate implică construcția unei rețele de acces până la utilizator (adică până la locațiile solicitate de furnizorul ce achiziționează capacitățile). De asemenea, un furnizor care prestează exclusiv servicii de segmente terminale de linii închiriate și dorește să intre pe piața serviciilor de segmente-trunchi de linii închiriate se va confrunta cu constrângeri determinate de investițiile semnificative ce trebuie realizate și timpul îndelungat necesar pentru furnizarea acestor servicii, ca urmare a faptului că este necesară dezvoltarea unei infrastructuri de capacitate mare, conectată la diferite locații dintr-un număr semnificativ de localități, pentru a putea concura cu furnizorii deja existenți pe piață. Segmentele terminale pot necesita și un volum înalt de investiții în infrastructura asociată rețelei de acces, ceea ce îngreunează substituibilitatea serviciilor date.

Concluzie: ANRCETI consideră că serviciile de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de furnizare a unor segmente-trunchi de linii închiriate nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Necesitatea includerii în piața relevantă a produsului a serviciilor de acces la fibra optică neechipată;

Fibra optică neechipată constituie un element pasiv al rețelelor de comunicații electronice, care permite transportul semnalelor între două puncte ale rețelei, dacă este echipată cu elementele active corespunzătoare, puse la dispoziție de furnizorul rețelei sau de un terț. Din punctul de vedere al caracteristicilor tehnice, fibra optică neechipată, poate constitui suportul fizic pentru furnizarea de servicii de linii închiriate - segmente trunchi. În mod similar, accesul la fibra optică neechipată care este un serviciu de acces la infrastructură de rețea, serviciul de linii închiriate - segmente trunchi presupune furnizarea serviciilor de acces până la echipamentele de transmisiuni la punctul de interconectare și la utilizatorul final.

În cazul unei creșteri mici, dar semnificative și de durată, a tarifelor serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi, un furnizor care oferă acces la „fibra optică neechipată” ar putea intra pe piața cu ridicata a serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi, fără a realiza investiții suplimentare semnificative și a întâmpina întârzieri importante în lansarea comercială a serviciilor. Astfel, pentru a permite furnizarea de servicii de linii închiriate segmente-trunchi nu este necesară instalarea de echipamente de transmisiuni în fiecare nod al rețelei, și respectiv nu implică investiții semnificative.

Concluzie: Serviciile de acces la „fibra optică neechipată” și serviciile de linii închiriate segmente-trunchi STM fac parte din aceeași piață relevantă a produsului din punctul de

vedere al substituibilității cererii și ofertei, pentru orizontul de timp al analizei.

2.4.2.2 Substituibilitatea cererii cu ridicata

Substituibilitatea cererii cu ridicata are loc când cumpărătorul serviciului de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată este determinat să folosească produse alternative ca răspuns la SSNIP-ul monopolistului ipotetic. Întrebarea este dacă aceasta va avea loc într-o asemenea măsură încât SSNIP să devină neprofitabil.

Analiza măsurii în care serviciile de linii închiriate segmente-trunchi bazate pe tehnologia MPLS, Ethernet și WDM fac parte din aceeași piață relevantă a produsului;

ANRCETI a analizat dacă serviciile de capacitate de transmitere cu interfețe alternative celei SDH (MPLS, Ethernet și WDM) fac parte din aceeași piață relevantă a produsului. Pentru a determina gradul de substituibilitate dintre cele două categorii de servicii de linii închiriate segmente-trunchi, ANRCETI a analizat, în primul rând, dacă acestea pot fi considerate substituenți potriviți din punctul de vedere al utilizării date acestora și caracteristicilor lor funcționale.

Serviciul de linii închiriate constituie, așa cum este precizat mai sus, o conexiune dedicată care oferă o capacitate de transmisie simetrică și permanentă între două puncte ale rețelelor, care nu prevede comutarea pe segmentul închiriat. Capacitățile închiriate pot, totuși fi multiplexate/demultiplexate cu alte capacități transportate între două puncte ale rețelei de transport.

Serviciile care utilizează interfețe alternative pentru transportare de capacități (SDH, Ethernet, MPLS, WDM etc.) au evoluat rapid în ultimii ani, încorporând noi funcționalități tehnice, fiind utilizate din ce în ce mai des ca substituent al serviciilor de linii închiriate tradiționale. Aceste interfețe alternative permit atingerea unor niveluri de calitate comparabile cu cele ale liniilor închiriate tradiționale în special în ceea ce privește transparența (capacitatea de a transporta toate categoriile de aplicații, în timp real), de garantare a capacității și nu sunt limitate în ceea ce privește lungimea.

Din punct de vedere al funcționalității serviciile de închiriere de fibră optică sură este cel mai potrivit substituent pentru capacități SDH, deoarece permite furnizorului ce achiziționează segmentul de fibră optică pasivă să aleagă flexibil tehnologia și capacitățile dorite pe acest segment, pe care și le poate furniza prin echiparea de sine stătător a fibrei optice cu echipamente de transmisiuni corespunzătoare.

Opțiunile WDM de asemenea permit cumpărătorului să aleagă flexibil tehnologia dorită de acesta, cu toate că poate fi limitat în vitezele de transmisie, în funcție de numărul de lungimi de undă închiriate. Totuși capacitățile de transmisie de 2,5 Gbps pe care le poate oferi fiecare lungime de undă sunt semnificative în raport cu capacitățile SDH și, prin urmare, le pot substitui eficient. Ca și în cazul descris pentru fibrele sure, furnizorul ce achiziționează servicii de lungimi de undă urmează de sine stătător să le echipeze cu echipamente de nivele de rețea (network layer).

În acest context, nu există motive pentru a defini piețe relevante ale produsului diferite în funcție de tehnologiile de transport care sunt utilizate. Astfel, piața relevantă a produsului

este piața furnizării de linii închiriate segmente-trunchi, indiferent de tehnologia utilizată.

Concluzie: ANRCETI consideră că piața relevantă furnizării de linii închiriate segmente-trunchi include toate tipurile de tehnologii precum și toate tipurile de interfețe și protocoale utilizate (Ethernet, MPLS, SDH, WDM)

Delimitarea și definirea segmentelor corespunzătoare serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate;

Trebuie menționat că serviciile de segmente terminale de linii închiriate și serviciile de segmente-trunchi de linii închiriate nu sunt substituibile din punct de vedere funcțional și, prin urmare, nu pot fi considerate servicii substituibile din punctul de vedere al cererii. Fiecare dintre cele două servicii îndeplinește o anumită funcție și satisface o anumită nevoie, fiind folosite ca servicii complementare. Un client al unuia dintre cele două servicii la nivelul pieței cu ridicata nu ar putea alege celălalt serviciu ca răspuns la o creștere mică, dar semnificativă a prețului, dat fiind că fiecare dintre aceste servicii intră în alcătuirea unor părți diferite ale rețelei, iar cererea este determinată de nevoile specifice ale rețelei operate de utilizatorul de la nivelul pieței cu ridicata.

Concluzie: ANRCETI conchide că serviciile de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de furnizare a unor segmente-trunchi de linii închiriate nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Analiza substituibilității serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi STM cu serviciile de acces la fibra optică neechipată (fibră neagră sau sură);

În cazul unei creșteri mici, dar semnificative și de durată, a tarifelor serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi, un furnizor ce utilizează servicii de linii închiriate-segmente trunchi pentru transportarea datelor în rețeaua sa, ar putea renunța la serviciile de linii închiriate în schimbul unui serviciu cu ridicata de acces la „fibra optică neechipată”. Pentru a-și putea autofurniza serviciile de capacitate în schimbul celor la care a renunțat, furnizorul-client necesită să investească în echipamentele active de capacitate de nivel de rețea 2 sau 3, conform ierarhiei OSI. Totuși, investiția dată nu necesită timp îndelungat în derulare și este incomparabil mai mică decât componentele pasive (fibra optică, infrastructurile de suport etc.). În plus, opțiunea pentru achiziționarea de fibră sură și autofurnizarea capacităților permite furnizorului dat să obțină independență operațională și să-și dimensioneze flexibil capacitățile de transport și chiar să devină el însuși furnizor de capacitate cu ridicata. Acestea sugerează în folosul concluziei de substituibilitate a acestor două servicii. Prin urmare, cele două servicii sunt substituibile din punctul de vedere al caracteristicilor tehnice și funcționale.

Concluzie: ANRCETI consideră că serviciile de acces la „fibra optică neechipată” și serviciile de linii închiriate segmente-trunchi fac parte din aceeași piață relevantă a produsului din punctul de vedere al substituibilității cererii și ofertei, pentru orizontul de timp al analizei.

2.4.3 Sumarul analizei pieței produsului

ANRCETI a identificat că produsul focal este serviciul de linii închiriate segmente-trunchi bazat pe tehnologia SDH.

Aplicarea testului monopolistului ipotetic indică asupra faptului, că definirea inițială a produsului focal urmează a fi extinsă. Prin urmare, există următoarele produse substituente produsului focal:

- serviciile de capacități de transmitere cu interfețe alternative (MPLS, Ethernet și WDM);
- serviciile de acces la fibra optică neechipată.

ANRCETI concluzionează că piața relevantă a produsului este următoarea:

Piața furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată care cuprinde servicii de capacități de transmitere cu interfețe: SDH, MPLS, Ethernet și WDM și servicii de acces la fibra optică neechipată.

2.5 Piața geografică

Pentru ca o piață să existe și să existe tranzacții, este necesar ca obiectivele utilizatorului, precum și serviciile care satisfac aceste obiective să fie disponibile în același loc. În consecință piețele trebuie să fie definite atât din punct de vedere al produselor, cât și din punct de vedere geografic.

Dimensiunea unei piețe relevante geografice cuprinde toate zonele unde furnizorii oferă servicii în condiții similare. Conform Recomandării Comisiei Europene, dimensiunea geografică a unei piețe relevante este cel mai des determinată în funcție de acoperirea rețelei și existența unui cadru juridic și de reglementare identic într-o anumită zonă geografică.

Conform Regulamentului, piața relevantă geografică include zonele unde sunt amplasați furnizorii de produse substituente din punct de vedere a cererii și ofertei (p. 38 și 40).

ANRCETI consideră că dimensiunea geografică a pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată este națională.

Evidența specifică în sprijinul unei definiții a pieței naționale este că:

- Toate autorizațiile/licențele sunt naționale;
- Cadrul de reglementare aplicabil serviciilor în cauză - cadrul legal și de reglementare în domeniul comunicațiilor electronice - este identic pe întreg teritoriul Republicii Moldova;
- Prețurile pentru serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate sunt similare.

Deși există probabilitatea să apară variații ale cererii și ofertei, asociate, de exemplu, cu anumite grupuri de utilizatori care formează zone mai concentrate din punct de vedere geografic, acestea nu sunt de natură să determine limite clare și persistente ale unor segmente geografice de piață diferite.

Concluzie: ANRCETI consideră, în baza raționamentelor de mai sus, că limitele

geografice ale pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată sunt teritoriul național. ANRCETI remarcă faptul că această concluzie este conformă practicilor tuturor statelor membre ale UE.

2.6 Aplicarea testului celor trei criterii

În conformitate cu Legea nr. 241/2007, pentru ca o piață să fie relevantă reglementării preventive de către ANRCETI, este important ca aceasta să întrunească caracteristici care să justifice impunerea obligațiilor speciale preventive (Art.51 (1), lit. a)).

ANRCETI a stabilit în Regulamentul nr. 55/2008³ că pentru determinarea faptului dacă o piață a produsului este relevantă este necesar ca ea să întrunească respectarea a trei criterii (exercițiu numit Testul celor trei criterii)

Cele trei criterii sunt:

1. dacă piața de comunicații electronice este caracterizată prin existența unor bariere înalte la intrare;

2. dacă piața de comunicații electronice în cauză ar tinde pe termen scurt sau mediu, spre o concurență suficientă pentru a proteja interesele consumatorilor, chiar și fără intervenții de reglementare; și

3. dacă măsurile *ex post*, în absența unor măsuri *ex-ante* impuse pe această piață, ar fi suficiente pentru a remedia îngrijorările legate de existența unei poziții dominante pe piață.

Este necesar de menționat că aplicarea acestui test pentru aprecierea relevanței piețelor pentru reglementarea preventivă a fost elaborat de Comisia Europeană și recomandat regulatorilor naționali pentru exercițiul de identificare a piețelor.

Toate aceste criterii trebuie să fie îndeplinite împreună. În cazul în care, barierele la intrare nu sunt de durată, sau în cazul în care există dovezi recente de concurență sporită și de o concurență care tinde spre creștere continuă pe termen scurt și mediu, sau în cazul în care există anumite motive să se creadă că intervenția *ex-post* de către regulator ar putea fi eficientă, atunci este rezonabil ca regulatorul să se abțină de la impunerea măsurilor preventive în sarcina furnizorului cu putere semnificativă.

În cazul în care toate criteriile sunt îndeplinite, atunci ar fi justificată o analiză deplină de piață pentru a determina ce furnizor are putere semnificativă pe piață și a stabili remediile preventive aplicate acestor furnizori.

Capitolul de mai jos aplică fiecare dintre aceste criterii la piața furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.

2.6.1 Barierele de intrare și ieșire

Barierele pentru intrarea pe sau ieșirea de pe piață pot fi de două tipuri:

▪ **structurale:** bazate pe economii de scară și gamă, costuri irecuperabile și constrângeri tehnice;

³ Pct. 44 din Regulamentul privind identificarea și analiza piețelor relevante din domeniul comunicațiilor electronice și desemnarea furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe aceste piețe Nr. 55 din 29 decembrie 2008.

▪ **legale:** bazate pe politici cum ar fi acordarea licențelor, drepturi de trecere și alocarea spectrului de frecvențe.

Barierile structurale există la intrarea pe piață atunci când nivelul tehnologiei, structura costurilor asociate acesteia și nivelul cererii sunt în măsură să creeze condiții neechilibrate între furnizorii existenți și concurenții potențiali, capabile să conducă la împiedicarea sau la întârzierea intrării pe piața relevantă a acestora din urmă. De exemplu, barierele structurale pot consta în existența pe piață a unor avantaje absolute de cost, economii substanțiale de scară și densitate, constrângeri legate de capacitate, precum și a unor costuri fixe irecuperabile ridicate pe care le presupune intrarea pe piață. Prin urmare, ANRCETI va analiza existența barierelor structurale din următoarele puncte de vedere:

1. nivelul costurilor fixe irecuperabile la intrarea pe piață;
2. economiile de scară și de densitate;
3. controlul unei infrastructuri greu de duplicat;
4. avantajul tehnologic;
5. integrarea pe verticală;

1. Costurile fixe irecuperabile, economiile de scară și de scop

Intrarea pe piața serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi este asociată cu costuri irecuperabile substanțiale. Pentru a intra pe această piață, un furnizor trebuie să își extindă rețeaua la nivel național, astfel încât să poată furniza servicii de linii închiriate segmente-trunchi.

Respectiv furnizorii alternativi care vor să intre pe această piață trebuie să suporte costuri fixe considerabile (dezvoltarea infrastructurii de canalizare, costul cablurilor de fibră optică, costurile de instalare a cablurilor de fibră optică) care se transformă într-un avantaj concurențial pentru furnizorul istoric.

Furnizorii alternativi, în special cei care furnizează servicii de telefonie mobilă au dezvoltat infrastructuri care le permite utilizarea propriilor segmente-trunchi de linii închiriate nu doar pentru autofurnizări, dar și pentru oferirea pe piață cu ridicata a serviciului de linii închiriate segmente-trunchi. Astfel, aceștia dispun și oferă capacități trunchi SDH, WDM, MPLS, Ethernet peste fibră, Ethernet prin radio și SDH prin radio.

Cu toate acestea, majoritatea furnizorilor noi-intrați pe piață, nu vor avea capacitatea financiară necesară dezvoltării propriei infrastructuri, care le-ar permite furnizarea serviciului cu ridicata de linii închiriate segmente-trunchi.

2. Economii de scară și gamă de servicii

Economiile de scară sunt determinate de scăderea costurilor fixe pe unitatea de produs ca urmare a creșterii volumului vânzărilor. Economii de gamă apar ca urmare a avantajului de cost pe care îl are un furnizor care furnizează două sau mai multe produse sau servicii, utilizând aceleași mijloace, față de cei care furnizează un singur produs sau serviciu.

Furnizarea de servicii de linii închiriate segmente-trunchi se caracterizează prin economii de scară și de gamă semnificative.

Furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi către terți este asociată cu economii de scară, deoarece costurile cu echipamentele din nodurile de transmisiuni sau din locațiile altor furnizori nu cresc semnificativ în funcție de capacitate. Economii de gamă rezultă din faptul că infrastructura asociată poate fi folosită pentru a furniza mai multe

servicii, precum furnizare de capacități de transport pentru rețeaua de telefonie fixă, rețeaua de telefonie mobilă, rețeaua de acces la Internet etc.

În Republica Moldova, printre furnizorii care se bucură de economiile de scară și de gamă, urmare a deținerii infrastructurii relevante și a furnizării serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi sunt: S.A., „Moldtelecom”, S.A., „Orange Moldova” și S.A., „Moldcell.

3. Controlul unei infrastructuri greu de duplicat

Practic barierele structurale au un impact negativ asupra posibilităților de intrare pe piață a noilor furnizori. Construirea unei infrastructuri noi de linii închiriate ar implica costuri irecuperabile ridicate.

Așa cum se precizează în Instrucțiunile Comisiei Europene⁴, *un furnizor poate deține o poziție dominantă pe piață în cazul în care mărimea sau importanța rețelei îi conferă posibilitatea manifestării unui comportament independent de ceilalți furnizori.* Deținerea unei infrastructuri semnificative poate conferi un avantaj absolut de cost furnizorului fost monopolist, iar costurile și perioada de timp implicate în duplicarea unei astfel de infrastructuri pot constitui bariere semnificative la intrarea pe piață.

Efectuarea unei analize în acest sens a fost posibilă datorită datelor raportate de furnizori în baza chestionarelor privind infrastructura relevantă rețelelor de segmente-trunchi de linii închiriate. Informația dată este prezentată în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1: Cota de piață în funcție de lungimea infrastructurii relevante pentru furnizarea de servicii de linii închiriate segmente-trunchi

Furnizor	2013	2014	2015	2016
Moldtelecom	63.27%	58.59%	48.17%	51.70%
Arax Impex	0.61%	0.61%	0.61%	0.57%
Orange Moldova	19.83%	23.91%	23.50%	20.22%
Moldcell	14.90%	15.28%	21.02%	19.66%
Starnet Servicii			4.64%	5.76%
Alți furnizori	1,39%	1,61%	2,07%	2,03%

Sursa: ANRCETI, pe baza datelor raportate de furnizori

Conform datelor prezentate, S.A., „Moldtelecom” deține controlul asupra infrastructurii cu cea mai mare acoperire la nivel de teritoriu, care poate fi utilizată pentru furnizare de servicii de linii închiriate sau poate servi drept substituent pentru servicii de linii închiriate. Conform tabelului nr. 1 aceasta în 2016 s-a situat la nivel de 51,70%.

Totodată, prezența furnizorilor serviciilor de telefonie mobilă se face simțită pe piața furnizării serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi. Aceștia au investit în dezvoltarea propriei infrastructuri la nivel național, devenind astfel furnizori efectivi sau potențiali de servicii de linii închiriate segmente-trunchi.

⁴ Instrucțiunile CE (2002/C 165/03), paragrafele 81-82

Aria de acoperire a rețelelor S.A., „Moldtelecom”, S.A., „Orange Moldova” și S.A., „Moldcell” permit acestor furnizori să suporte costuri incrementale relativ scăzute în momentul instalării de capacități ce pot fi utilizate pentru a furniza servicii de linii închiriate segmente-trunchi.

În compartimentul ce urmează, „Tendințe spre o concurență efectivă”, sunt analizate cotele de piață a furnizorilor de servicii de linii închiriate segmente-trunchi, care arată că în pofida deținerii controlului asupra celei mai dezvoltate infrastructuri, S.A., „Moldtelecom” înregistrează o cotă de piață de 39,86% în funcție de numărul circuitelor furnizate de linii închiriate segmente-trunchi și 37,74% cota de piață în funcție de venitul obținut din furnizarea liniilor închiriate segmente-trunchi. Această situație relevă faptul că furnizorii alternativi utilizează propria infrastructură nu doar pentru autofurnizări către propriile activități, dar și pentru furnizarea cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate.

Totodată, conform datelor raportate de furnizori, ponderea ocupării fibrelor optice indică asupra disponibilității capacităților de linii închiriate segmente-trunchi ce pot eventual fi furnizate.

Prin urmare, concluzia ANRCETI este următoarea: cu toate că S.A., „Moldtelecom” continuă să dețină controlul asupra celei mai dezvoltate infrastructuri care permite furnizarea de linii închiriate segmente-trunchi, acest serviciu poate fi solicitat în anumite limite și de la furnizori alternativi.

4. Integrarea pe verticală

Furnizorii, a căror activitate este integrată pe verticală, controlează anumite resurse de pe piața cu ridicata necesare unui furnizor nou-intrat pentru ca acesta să poată oferi servicii pe piețele cu amănuntul. În general, un furnizor integrat pe verticală are tendința să furnizeze servicii la nivelul piețelor cu ridicata în condiții discriminatorii (în cazul în care nu sunt impuse măsuri de reglementare *ex ante* care să prevină astfel de practici), în favoarea propriilor activități cu amănuntul. În aceste condiții, există posibilitatea de a utiliza poziția deținută pe piața cu ridicata în vederea influențării concurenței pe piața cu amănuntul, prin refuzul de a furniza altor furnizori accesul la rețeaua proprie.

S.A. „Moldtelecom”, dar și S.A., „Orange Moldova” și S.A., „Moldcell” sunt furnizori de rețele integrați pe verticală de talie semnificativă, fiind activi, la nivel național, atât la nivelul piețelor cu ridicata, cât și la nivelul piețelor cu amănuntul.

Cu toate că pe piața furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată, există mai mulți furnizori cu capacități de furnizare a segmentelor-trunchi de linii închiriate, barierele de intrare pe piață pentru furnizorii noi sunt semnificative. Barierele sunt în special legate de costurile fixe considerabile pe care le-ar suporta un furnizor nou-intrat pentru dezvoltarea infrastructurii relevante furnizării segmentelor-trunchi de linii închiriate

Astfel, ANRCETI concluzionează că acest criteriu este îndeplinit.

2.6.2 Tendințe spre o concurență efectivă

Aplicarea acestui criteriu implică examinarea situației concurențiale dincolo de

barierele existente la intrarea în piață, ținând cont că, chiar în condițiile în care o piață este caracterizată de bariere semnificative la intrare, o serie de alți factori structurali sau caracteristici ale pieței pot reprezenta argumente în favoarea faptului că piața tinde spre concurență efectivă.

ANRCETI a evaluat criteriul dat prin prisma cotelor de piață și a condițiilor concurențiale existente, în baza datelor prezentate de furnizori conform Chestionarului de date statistice privind segmentele trunchi de linii închiriate. Chestionarul menționat a cuprins date care descriu: infrastructura de linii închiriate, segmente-trunchi furnizate/achiziționate, venituri și cheltuieli legate de furnizarea sau închirierea segmentelor-trunchi de linii închiriate.

În acest sens, valorile au fost calculate în funcție de veniturile obținute din furnizarea serviciilor de segmente-trunchi de linii închiriate și în funcție de numărul de circuite de segmente – trunchi furnizate. Aceasta abordare este în conformitate cu pct.77 din Instrucțiunile Comisiei Europene⁵:

Autoritățile Naționale de Reglementare sunt în drept de a decide care sunt criteriile cele mai adecvate de măsurare a prezenței pe piață. De exemplu, veniturile obținute din furnizarea de linii închiriate, capacitatea de transmisie închiriată sau numărul de circuite de linii închiriate furnizate sunt posibilele criterii de măsurare a cotei și ponderii unei întreprinderi pe piețele liniilor închiriate.

Datele prezentate în Tabelele nr.2 și nr.3 au fost agregate din Chestionarul de date statistice privind segmentele-trunchi de linii închiriate prezentat de furnizori la ANRCETI. Datele obținute din Chestionar atestă o situație schimbată pe piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate față de cea din iterația a treia ale acestei piețe (anul 2015).

Conform datelor statistice prezentate de furnizori privind segmentele-trunchi de linii închiriate, S.A., „Moldtelecom” continuă să fie furnizorul cu cea mai mare cotă de piață în funcție de numărul de circuite de linii închiriate segmente-trunchi furnizate – în 2016 înregistrând o cotă de piață de 39,86%, fiind în scădere cu 11,37 p.p față de 2014, fiind urmat de S.R.L., „Starnet Servicii” – 27,88% și S.R.L., „Arax Impex” – 22,96%.

În funcție de venitul înregistrat din furnizarea liniilor închiriate segmente-trunchi în 2016, furnizorul cu cea mai mare cotă de piață este S.A., „Moldcell” - 57,20%, ceea ce reprezintă o creștere cu 36,1 p.p. față de anul 2014, urmat de S.A., „Moldtelecom” – 37,74%, care a înregistrat o scădere cu 37,9 p.p. față de anul 2014.

Menționăm că diferențele semnificative între cotele de piață în funcție de veniturile obținute din furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi și numărul de circuite de linii închiriate furnizate, sunt determinate atât de lungimea segmentelor-trunchi furnizate, cât și de capacitățile furnizate. Astfel se explică diminuarea cotei de piață a S.A., „Moldtelecom” în funcție de venituri – furnizorul dat prestează aproximativ același număr de circuite de linii închiriate segmente-trunchi, însă de capacități mai mici.

Tabelul nr.2: Cotele de piață ale furnizorilor de servicii de segmente-trunchi de linii închiriate la nivel cu ridicata în funcție de numărul de circuite furnizate

⁵ Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services (2002/C 165/03)

Furnizor	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Moldtelecom	100%	94,05%	54,74%	51,23%	38.71%	39.86%
Orange Moldova	-	3,57%	2,19%	1,85%	0.52%	0.55%
Moldcell	-	-	8,76%	15,43%	7.86%	8.20%
Arax Impex	-	-	32,85%	30,86%	25.14%	22.96%
Starnet Servicii	-	-	-	-	27.24%	27.88%
Alți furnizori	-	2,38%	1,46%	0,63%	0,52%	0,55%

Sursa: ANRCETI, în baza datelor raportate de furnizori

Tabelul nr.3: Cotele de piață ale furnizorilor de servicii de segmente-trunchi de linii închiriate la nivel cu ridicata în funcție de venituri

Furnizor	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Moldtelecom	100%	99,2%	80,12%	75,64%	38.04%	37.74%
Orange Moldova	-	0,64%	1,24%	1,46%	1.45%	1.08%
Moldcell	-	-	16,50%	21,10%	57.96%	57.20%
Arax Impex	-	-	1,15%	1,25%	1.06%	0.86%
Starnet Servicii	-	-	-	-	1.05%	2.67%
Alți furnizori	-	0,16%	0,99%	0,55%	0,43%	0,44%

Sursa: ANRCETI, în baza datelor raportate de furnizori

Astfel, constatăm că în ultimii ani a fost atestată o diminuare considerabilă a cotei de piață a S.A.”Moldtelecom”, atât în funcție de venitul obținut din furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi, cât și în funcție de numărul de circuite de linii închiriate furnizate. Scăderea progresivă a cotei de piață a furnizorului determinat anterior cu putere semnificativă de piață este un indiciu al creșterii gradului de concurență pe piață.

O altă măsură a structurii pieței în vederea aprecierii concurenței este aprecierea Indicelui Hirfindahl Hirschmann (IHH). IHH măsoară gradul de concentrare a pieței prin intermediul unui indicator derivat suma pătratelor cotelor de piață ale furnizorilor.

Tabelul nr.4: Calcularea Indicelui IHH pentru piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate

Pentru furnizor	Cota de piață în funcție de venituri, (2016)	IHH	Cota de piață în funcție de numărul de circuite furnizate, (2016)	IHH
Moldtelecom	37.74%	0,1424	39.86%	0,1588
Orange Moldova	1.08%	0,0001	0.55%	0,000003
Moldcell	57.20%	0,3271	8.20%	0,0067
Arax-Impex	0.86%	0,00007	22.96%	0,0527
Starnet Servicii	2.67%	0,0007	27.88%	0,0777
Alți furnizori	0,44%	0,00001-	0,55%	0,00003
Total	100%	0,4703	100%	0,2959

Sursa: ANRCETI, în baza datelor raportate de furnizori

IHH pentru piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate din Republica Moldova (pe baza datelor prezentate în Tabelul nr.4) este de 0,4703 în funcție de

venitul obținut din furnizarea segmentelor-trunchi de linii închiriate și de 0,2959 în funcție de numărul de circuite furnizate. Astfel:

- IHH în funcție de venituri din furnizarea cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate segmente-trunchi s-a micșorat de la 1 în 2010 (S.A., „Moldtelecom” - monopol) la 0,6169 în 2014 (S.A., „Moldtelecom” – cota de 75%), în 2016 la 0,4703 (S.A., „Moldtelecom” – cota de 38%);
- IHH în funcție de circuite furnizate s-a micșorat de la 1 în 2010 (S.A., „Moldtelecom” - monopol) la 0,3817 în 2014 (S.A., „Moldtelecom” – cota de 51%), în 2016 la 0,2959 (S.A., „Moldtelecom” – cota de 40%).

Prin urmare, diminuarea substanțială a cotelor de piață în funcție de venituri din furnizarea cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate și în funcție de circuitele furnizate, cât și a IHH indică asupra faptului că acest criteriu nu este îndeplinit.

Astfel, **ANRCETI concluzionează că acest criteriu nu este îndeplinit** pe piața relevantă a produsului.

În iterațiile anterioare ale pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată, acest criteriu a fost analizat și determinat relevant în exercițiul testului celor trei criterii. În prezenta analiză, având în vedere că exigențele celui de-al doilea criteriu nu sunt îndeplinite, ANRCETI consideră că nu mai este necesară analizarea măsurii în care aplicarea în mod exclusiv a legislației concurenței nu este suficientă pentru remedierea problemelor concurențiale.

Concluzie: În cadrul pieței identificate, ANRCETI este de părere că barierele înalte la intrarea pe piață continuă să existe, însă există o tendință către o concurență vizibilă în spatele acestor bariere, determinată prin evoluția cotelor de piață în funcție de venituri și circuite furnizate de linii închiriate segmente-trunchi, dar și evoluția indicatorului IHH. Astfel, testul celor trei criterii pe piața analizată este eșuat. Această piață, prin urmare, nu este susceptibilă reglementării preventive.

2.7 Concluzii privind identificarea pieței relevante

ANRCETI a aplicat Testul Monopolistului Ipotetic pentru a identifica limitele pieței furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată din punct de vedere al produsului și din punct de vedere geografic.

Astfel, piața identificată este - piața furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată. Piața dată este națională, iar segmentul de rețea aferent serviciului de linii închiriate segmente-trunchi reprezintă segment de rețea delimitat de două puncte de interconectare pentru linii închiriate situate la nivelul rețelei de transport naționale (backbone) sau al rețelei de transport interlocalități.

Aplicarea Testului Monopolistului Ipotetic a demonstrat că piața furnizării cu ridicata a

unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată cuprinde servicii de capacități de transmitere cu interfețe: SDH, MPLS, Ethernet și WDM și servicii de acces la fibra optică neechipată.

Ulterior, ANRCETI a aplicat testul celor trei criterii pentru a determina susceptibilitatea pieței la reglementarea preventivă. Cu toate că piața serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi este caracterizată prin existența barierelor înalte la intrare pe piață, iar aplicarea legislației concurenței ar putea fi insuficientă pentru remedierea problemelor concurențiale, totuși există tendința către o concurență eficientă pe piață. În susținerea ipotezei sale de existență a unei concurențe efective pe piață, ANRCETI găsește importante următoarele argumente:

1) **numărul furnizorilor de linii închiriate segmente-trunchi** - dezvoltarea infrastructurii furnizorilor de servicii de comunicații electronice a generat creșterea numărului de furnizori care oferă sau pot oferi servicii de linii închiriate segmente-trunchi: de la 1 furnizor în anul 2010 (S.A., „Moldtelecom”) la 5 furnizori în anul 2016, iar ponderea ocupării fibrelor optice la acești furnizori indică asupra disponibilității capacităților de linii închiriate segmente-trunchi ce pot fi furnizate;

2) **numărul circuitelor furnizate de linii închiriate segmente-trunchi** - cota de piață, în funcție de numărul de circuite furnizate de linii închiriate segmente-trunchi, a furnizorului S.A., „Moldtelecom” (desemnat cu putere semnificativă pe piață prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.23 din 15.09.2011) s-a micșorat de la 100% în anul 2010 la – 51,23% în anul 2014 și la 39,86% în anul 2016;

3) **venitul obținut din furnizarea de linii închiriate segmente-trunchi** - cota de piață, în funcție de venitul obținut din furnizarea serviciului de linii închiriate segmente-trunchi, a furnizorului S.A., „Moldtelecom” s-a micșorat de la 100% în anul 2010, la 75,64% în anul 2014 și la 37,74% în anul 2016;

4) **nivelul de concentrare a pieței** - valoarea indicatorului IHH s-a micșorat în felul următor: în funcție de venituri de la 1 în anul 2010 la 0,4703 în anul 2016, iar în funcție de circuite furnizate de la 1 în 2010 la 0,2959 în anul 2016. Astfel, se înregistrează o reducere a gradului de concentrare a pieței.

ANRCETI ajunge la concluzia că furnizorii alternativi de linii închiriate segmente-trunchi produc suficientă presiune concurențială asupra S.A., „Moldtelecom”, furnizorul desemnat anterior cu putere semnificativă pe piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.

În urma acestor constatări, ANRCETI urmează să retragă obligațiile speciale preventive, impuse anterior în sarcina S.A., „Moldtelecom” urmare a determinării puterii sale semnificative pe piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată (Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.36 din 20.11.2011). Procedura de retragere a obligațiilor speciale preventive va fi executată în conformitate cu prevederile Regulamentului și ale Legii nr.241/2007.

Totodată, piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate,

indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată urmează a fi exclusă din lista piețelor relevante de rețele și/sau servicii de comunicații electronice, aprobate prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.85 din 28.04.2009.

3. Recomandări relevante ale Comisiei Europene

Comisia Europeană, prin Recomandarea sa din 17 decembrie 2007 (2007/879/CE) a aprobat lista piețelor relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex-ante*, în conformitate cu Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice.

Piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată nu se mai regăsește în lista piețelor susceptibile reglementării preventive, inclusă anterior în Recomandarea 2003/311/CE.

În nota explicativă⁶ la Recomandarea 2007/879/CE, Comisia Europeană, în sprijinul eliminării pieței menționate din lista piețelor relevante, aduce următoarele argumente:

1) dezvoltarea rețelelor alternative de comunicații electronice față de rețeaua furnizorilor istorici a permis unui număr mare de furnizori să ofere servicii de linii închiriate segmente-trunchi;

2) cu toate că în unele state membre rețelele furnizorilor nu permit furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente-trunchi pe întreg teritoriul național, aceștia au capacitatea să furnizeze servicii de linii închiriate segmente-trunchi în zonele cele mai solicitate;

3) deși sunt prezente bariere înalte de intrare pe piață, testul celor trei criterii este eșuat pe piața de furnizare cu ridicata a liniilor închiriate segmente-trunchi, ca urmare a observării unei tendințe către o concurență efectivă.

În asemenea condiții, piața menționată a fost exclusă din lista piețelor susceptibile reglementării preventive a Recomandării 2007/879/CE.

Totodată menționăm că piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată nu se regăsește nici în Recomandarea Comisiei Europene din 9 octombrie 2014 (2014/710/UE) privind lista piețelor relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex-ante*.

4. Concluzii generale

ANRCETI a găsit că o serie de indicii arată asupra faptului că piața dată nu mai întrunește cerințele testului celor trei criterii și, prin urmare, nu mai este susceptibilă

⁶ Explanatory note to the Commission Recommendation on Relevant Product and Service Markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services

reglementării *ex-ante*. Prin urmare și sub condiția acestei consultări publice, ANRCETI ar urma să ia decizia de retragere a obligațiilor impuse S.A., „Moldtelecom” în legătură cu puterea semnificativă pe care a exercitat-o anterior pe această piață. În conformitate cu prevederea art.43, alin.(4) al Legii nr.241/2007, ANRCETI, cu cel puțin 30 de zile înainte de retragerea oricăror obligații impuse unui anumit furnizor, trebuie să aducă această intenție la cunoștința persoanelor care au încheiat acorduri de interconectare sau de acces cu furnizorul respectiv, pentru a le permite să găsească furnizori alternativi sau să renegocieze acordul încheiat. ANRCETI consideră că pentru asigurarea procesului tranzitoriu în bune condiții este necesar ca, data din care obligațiile stabilite vor fi retrase să fie stabilită pentru 01 ianuarie 2018, acesta fiind considerat un termen rezonabil și suficient. Suplimentar la aceasta, ANRCETI urmează să excludă piața de furnizare cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată (Piața 8) din Lista piețelor relevante de rețele și/sau servicii de comunicații electronice, definită prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.85 din 28 aprilie 2009.